

**Feuerbach
Üzerine Tezler**

Karl Marks

Karl Marks
Feuerbach Üzerine Tezler

I

Feuerbach'inki de dahil olmak üzere şimdiye kadar varolan tüm materyalizmin başlıca eksiği, şeyin [Gegenstand], gerçekliğin, duyusallığın duyusal insan faaliyeti, pratiği olarak değil, öznel olarak değil, yalnızca nesne [Objekt] ya da sezgi [Anschauung] olarak kavranmasıdır. Böylece etkin yön, materyalizme karşıt bir biçimde, idealizm tarafından geliştirilmiş oldu - ama yalnızca soyut olarak, çünkü idealizm, bu biçimdeki gerçek, duyusal eylemi elbette bilmez. Feuerbach, düşünce nesnelere gerçekten farklı duyusal nesnelere istiyor, ama insan faaliyetinin kendisini nesnel [gegenständliche] faaliyet olarak kavramıyor. Böylece Hıristiyanlığın Özü'nde teo-ririk tutumu, biricik gerçek insan tutumu olarak görüyor, oysa pratik yalnızca iğrenç, Yahudice görünüm biçimi içerisinde kavranıyor ve sabitleştiriliyor. Böylece "devrimci" faaliyetin, "pratik-eleştirel" faaliyetin önemini anlamıyor.

II

Nesnel [gegenständliche] hakikatin insan düşüncesine atfedilip atfedilmeyeceği sorunu -bir teori sorunu değil, pratik bir sorundur. İnsan, hakikati, yani düşüncesinin gerçekliğini ve gücünü, bu dünyaya aitliğini [Disseitigkeit] pratikte kanıtlamalıdır. Pratikten yalıtılmış düşüncenin gerçekliği ya da gerçeksizliği konusundaki tartışma, tamamıyla skolastik bir sorundur.

III

Ortamın değiştirilmesine ve eğitime ilişkin materyalist öğretisi, ortamın insanlar tarafından değiştirilmediğini ve eğiticinin kendisinin de eğitilmesi gerektiğini unuttur. Bu yüzden de, toplumu, biri toplumdaki üstün olan iki kısma ayırmak zorunda kalır. (Örneğin Robert Owen'da.) Ortamın değiştirilmesi ile insan faaliyetinin ya da kendi kendini değiştirmenin çakışması, yalnız devrimci pratik olarak kavranabilir ve ussal biçimde anlaşılabilir.

IV

Feuerbach, dinsel kendine-yabancılaşma olgusundan, dünyanın biri dinsel, biri yersel dünya olarak ikileşmesi olgusundan hareket ediyor. Yaptığı iş, dinsel dünyayı layık temelinde oturtmaktan ibarettir. Oysa bu layık temel kendi kendisinden kopması ve kendisini bağımsız bir diyar olarak hayal alemine yerleştirmesi olgusu, ancak bu layık temel kendi kendisini bölmesi ve kendi kendisiyle çelişmesi ile açıklanabilir. Dolayısıyla bu sorunun kendisi, ilkin, kendi çelişkisi içerisinde anlaşılmalı ve, ardından da, bu çelişkinin ortadan kaldırılmasıyla pratik içerisinde devrimcileştirilmelidir. Şu halde, örneğin, dünyasal ailenin, kutsal ailenin gizemi olduğu bir kez keşfedildikten sonra, dünyasal ailenin kendisi de teorik ve pratik olarak yok edilmelidir.

V

Soyut düşünme ile yetinemeyen Feuerbach, sezgiye başvuruyor; ama duyusalılığı pratik-duyusal faaliyet olarak kavramıyor.

VI

Feuerbach, dinsel özü insansal öze indiriyor. Ama insansal öz, tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değildir. Gerçekliği içerisinde, bu, toplumsal ilişkilerin bütünüdür. Bu gerçek özün eleştirisine girmeyen Feuerbach bunun sonucu olarak: 1. Tarihsel süreçten uzaklaşmak ve dinsel duyuguy [Gemüt] kendi başına bir şey olarak saptamak ve soyut-yalıtılmış- bir insan bireyini varsaymak zorunda kalmıştır. 2. Dolayısıyla insansal öz, onda ancak bir "tür" olarak, birçok bi-

reyi salt doğal olarak birleştiren içsel, dilsiz bir genellik olarak anlaşılabilir.

VII

Bunun sonucu olarak Feuerbach, "dinsel duygu"nun kendisinin bir toplumsal ürün olduğunu, ve tahlil ettiği soyut bireyin de gerçekte belirli bir toplum biçimine ait olduğunu görmüyor.

VIII

Tüm toplumsal yaşam, özünde pratiktir. Teoriyi gizemciliğe saptıran bütün gizemler, ussal çözümlerini insan pratiğinde ve bu pratiğin anlaşılmasında bulurlar.

IX

Sezgisel materyalizmin, yani duyusallığı pratik faaliyet olarak anlamayan materyalizmin ulaştığı en yüksek nokta tek tek bireylerin ve burjuva toplumun sezgisidir.

X

Eski materyalizmin bakış açısı burjuva toplumdur, yeni materyalizmin ise insan toplumu, ya da toplumsallaşmış insanlıktır.

XI

Filozoflar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumlamışlardır; oysa sorun onu değiştirmektir.

